

บทที่ 1

บททั่วไป

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย ได้แบ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาออกจากกัน โดยหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนหน้าที่พิจารณาพิพากษาอยู่ในความรับผิดชอบของศาล โดยปกติแล้ว ถ้าหากคดีดังกล่าวนั้นไม่ปรากฏว่าผู้เสียหาย ใ้ดำเนินคดี ไปฟ้องเองแล้ว การเริ่มคดีจะต้องเริ่มจากพนักงานสอบสวน และหลังจากที่พนักงานสอบสวน ได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จึงเสนอสำนวนการสอบสวน ไปยังพนักงานอัยการและพนักงานอัยการ จึงจะนำคดี ไปฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป ในระหว่างหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้บัญญัติไว้ให้แบ่งแยกออกจากกันค่อนข้างชัดเจน โดยให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดี ไปจนเห็นว่าเสร็จสิ้นแล้ว จึงเสนอสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีนั้นต่อไป พนักงานอัยการจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับสำนวนการสอบสวนคดีอาญา ก็ต่อเมื่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว และเมื่อพนักงานอัยการฟ้องร้องคดีนั้นต่อศาล พนักงานอัยการ ก็จะต้องนำพยานหลักฐานที่ได้จากการรวบรวมของพนักงานสอบสวน ไปเสนอต่อศาล แต่อย่างไรก็ตามพนักงานอัยการก็อาจนำพยานหลักฐานนอกจากที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ไปเสนอต่อศาลได้* ดังนั้น การฟ้องร้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลของพนักงานอัยการ โดยหลัก พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนที่ได้รวบรวมไว้แล้ว และข้อหาที่พนักงานอัยการนำมาฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล

* ค.พ.พิพากษาศาลฎีกาที่ 1907/2494 วินิจฉัยว่า การที่พยานบางคน ไม่ได้ให้การขึ้นสอบสวน แต่ได้มีการสอบสวนจำเลยและพยานอื่นแล้วนั้น เรียกไม่ได้ว่ามีได้มีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

ก็มักจะเป็นข้อหาที่ปรากฏจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั่นเอง หลังจากพนักงานอัยการฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ศาลก็ต้องพิจารณาและพิพากษาคำข้อหาที่ปรากฏในคำฟ้องของพนักงานอัยการนั้น ศาลจะพิจารณาและพิพากษาออก เนื่องจากคำฟ้องของพนักงานอัยการ ไม่ได้ ทั้พยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟัง ก็จะต้อง เป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏในการพิจารณาคดีเท่านั้น ซึ่งส่วนมาก ก็จะมาจากการนำพยานหลักฐานของพนักงานอัยการที่ได้จากการรวบรวมของพนักงานสอบสวนนั่นเอง

การสอบสวนของพนักงานสอบสวน จะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา สำหรับผู้ต้องหา สิทธิเสรีภาพอาจได้รับการกระทบกระเทือน จากการกระทำของพนักงานสอบสวน เช่น การค้น การควบคุม เป็นต้น และสิ่งที่สำคัญพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องกระทำต่อผู้ต้องหา ก็คือ การแจ้งข้อหา ซึ่งกฎหมายได้บังคับไว้ การที่พนักงานสอบสวน ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบังคับไว้ดังกล่าว หรือปฏิบัติแต่ไม่ครบถ้วนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย อาจมีผลให้พนักงานอัยการนำข้อหา นั้นมาฟ้องร้องต่อศาลไม่ได้ การแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวนที่กระทำต่อผู้ต้องหา จึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในขั้นตอนของการสอบสวน

อย่างไรก็ตาม คำว่า "ข้อหา" คืออะไร และพนักงานสอบสวน จะต้องแจ้งข้อหาที่มีข้อความ อะไร อย่างไร ให้ผู้ต้องหาทราบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทนิยามไว้ และไม่มีการกำหนดรูปแบบวิธีการของการแจ้งข้อหาไว้ ในบางครั้ง พนักงานสอบสวนอาจจะปฏิบัติหน้าที่ของตนผิดพลาดไปก็ได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีเจตนาทุจริตต่อหน้าที่ กรณีเช่นนี้กฎหมายน่าจะกำหนดวิธีการแก้ไขที่เด็ดขาด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบเอาไว้ด้วย แต่ก็ไม่มีกฎหมายกำหนดวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องในการแจ้งข้อหาไว้

ทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน การแจ้งข้อหา ก็คือ การแจ้งฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ และความผิดอาญาบางมาตราที่ไม่มีชื่อฐานความผิดไว้ พนักงานสอบสวน ก็จะแจ้ง สารสำคัญขององค์ประกอบกฎหมายอาญามาตรานั้น ๆ ซึ่งทางปฏิบัติดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดปัญหา 5 ประการ คือ

1. พนักงานสอบสวนอาจเข้าใจข้อกฎหมายผิด และนำฐานความผิดที่ตนเข้าใจว่า สามารถรับเข้ากับข้อเท็จจริง ที่ปรากฏจากการสอบสวน มาแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ และเมื่อส่งสำนวนการสอบสวน ไปยังพนักงานอัยการ โดยมีความเห็นสั่งฟ้อง หรือสั่ง ไม่ฟ้องก็ตาม พนักงานอัยการก็จะสั่ง ให้พนักงานสอบสวนแจ้งฐานความผิดใหม่ที่พนักงานอัยการเห็นว่าถูกต้อง ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากสำนวนการสอบสวน ทำให้การสอบสวนล่าช้า กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังไว้ระหว่างการสอบสวน และทำให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ในปัญหาข้อกฎหมายนั้น

2. ความสับสนระหว่างพนักงานสอบสวนด้วยกัน ในชั้นสอบสวน อาจมีพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีนั้น ในฐานะผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบชั้นต่าง ๆ เช่น สถานี กองกำกับการ กองบังคับการ กองบัญชาการ และกรม ในระหว่างชั้นการบังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ อาจมีความเห็นในข้อกฎหมาย ที่นำมารับกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสอบสวนต่างกัน เช่น พนักงานสอบสวนชั้นสถานีมีความเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสอบสวน เป็นความผิดลักทรัพย์ แต่ความเห็นของพนักงานสอบสวนชั้นกองกำกับการ เห็นว่าเป็นความผิดฐานฉ้อ โกง ก็จะสั่ง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบชั้นสถานีแจ้งข้อหาใหม่แก่ผู้ต้องหาว่า มีการกระทำความผิดฐานฉ้อ โกง และมีความเห็นสั่งฟ้องในข้อหาฉ้อ โกง พร้อมกับมีความเห็นสั่ง ไม่ฟ้อง ในข้อหาลักทรัพย์ เมื่อสำนวนการสอบสวนคดีนั้นส่งมา เสนอพนักงานสอบสวนชั้นกองบังคับการ พนักงานสอบสวนในชั้นนี้ ก็อาจสั่ง ให้พนักงานสอบสวนชั้นสถานีแจ้งข้อหาใหม่แก่ผู้ต้องหาว่าเป็นความผิด ฐานยักยอก พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบชั้นสถานี ก็จะต้องปฏิบัติตามในฐานที่พนักงานสอบสวนชั้นกองบังคับการ เป็นผู้บังคับบัญชา และสำนวนการสอบสวนคดีอาญาบาง ฐานความผิดอาจจะต้อง เสนอถึงกรมตำรวจ เป็นผู้มีความเห็นในทางคดี ก็จะทำให้สำนวนการสอบสวนคดีนั้นล่าช้า กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งจะเกิดความสับสนในการให้การแต่ละครั้ง และเกิดความสับสน ในข้อกฎหมาย ในระหว่างพนักงานสอบสวนต่างชั้นกันด้วยกันเอง

3. การแจ้งข้อหาฟ้องเพียง ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสอบสวน อาจเป็นความผิดกรรมเดียว แต่ผิดกฎหมายหลายบท พนักงานสอบสวนก็จะแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาว่า มีความผิดตามกฎหมายทุกฐานความผิด ซึ่งบางฐานความผิด อาจมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ ทำให้พนักงานอัยการต้องสั่งไม่ฟ้องในฐานความผิดที่ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ และสั่งฟ้องในข้อหาฐานความผิดที่มีพยานหลักฐาน ทำให้ต้องเสนอสำนวนการสอบสวน ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด หากคดีนั้นเกิดในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร และหากคดีนั้นเกิดในกรุงเทพมหานคร ก็จะต้องเสนอสำนวนการสอบสวน ไปยังผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ หรือ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือ อธิบดีกรมตำรวจ เพื่อให้มีคำสั่งเห็นชอบ ในฐานความผิดที่พนักงานอัยการมีคำสั่ง ไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในฐานความผิดนั้น เหตุที่พนักงานสอบสวนมักแจ้งข้อหาฟ้องเพียง เนื่องจากต้องการควบคุมผู้ต้องหา ในฐานความผิดที่มีอัตราโทษสูง

4. ผู้ต้องหาส่วนมากมักไม่เข้าใจข้อหาที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งให้ทราบ การที่พนักงานสอบสวนแจ้งฐานความผิด หรือ องค์ประกอบของความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ ผู้ต้องหามักไม่ค่อยมีความรู้ และความเข้าใจในข้อกฎหมายหรือฐานความผิดนั้น ทำให้ไม่เข้าใจว่า ฐานความผิดที่ได้รับแจ้งจากพนักงานสอบสวนนั้นเป็นเรื่องอะไร ผู้ต้องหาบางคนจึงอาจให้การปฏิเสธข้อหา นั้นไปเลย ซึ่งถ้าผู้ต้องหาเข้าใจข้อหา อาจจะรับสารภาพด้วยความสมัครใจ และผู้ต้องหาบางคนก็รับสารภาพในข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบทั้งที่ไม่เข้าใจข้อหาแต่เนื่องจากความกลัวหรือ ไม่อยากต่อสู้คดีในชั้นศาล

5. การแจ้งข้อหาในฐานความผิด ที่เกิดการกระทำของผู้ต้องหา หรือ แจ้งฐานความผิดซึ่งในขณะที่แจ้ง เป็นเพียงการคาดคะเนเท่านั้น เช่น ผู้ต้องหา ต้องหาว่ากระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 วรรค 2 (8) ประกอบกับมาตรา 300 โดยในขณะที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบนั้น ยังอยู่ในระยะเวลาที่ไม่เกินสี่สิบวัน แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาตั้งกล่าวล่วงหน้า และถ้าข้อเท็จจริงปรากฏต่อมาว่า ผู้เสียหายรักษาตัวไม่ถึง 20 วัน การกระทำของผู้ต้องหาก็คือ เป็นเพียงความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 เท่านั้น ซึ่งผลที่ตามมาในกรณีนี้ ได้แก่ กรณีที่ต้อง ไปพิจารณาถึงอำนาจ

ในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 2 ในกรณี เป็นความผิดลหุโทษ ผู้ต้องหาอาจถูกควบคุมตัวไว้ได้เพียงเท่าเวลาที่จะถามค่าไถ่การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และอยู่ที่ไหนเท่านั้น

จากปัญหาค้างกล่าว เป็นปัญหาในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุ 4 ประการ กล่าวคือ

1. พนักงานสอบสวนยังไม่มีหลักเกณฑ์ ในการแจ้งข้อหาที่แน่นอน สืบเนื่องมาจากสภาพของหลัก เกณฑ์กฎหมายค้างกล่าวข้างต้น
2. ความสำนึกต่อบทบาทของพนักงานสอบสวน ยังไม่มีเพียงพอ ไม่มีความกระจำงในการใช้ดุลยพินิจ และความตระหนักในความรับผิดชอบ
3. พนักงานสอบสวนยัง ไม่มีความคิดริเริ่ม ในการพัฒนาระบบ ให้ดียิ่งขึ้น
4. องค์กรของพนักงานสอบสวนยัง ไม่เห็นความสำคัญ และยังไม่มีความคิดริเริ่ม จะปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการแจ้งข้อหาให้ดียิ่งขึ้น

จากสาเหตุอันก่อให้เกิดปัญหา ทั้งข้อกฎหมาย และ ทางปฏิบัติที่ผู้เขียนได้ยกขึ้นมากล่าวข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การแจ้งข้อหา จึงนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการจะ เริ่มกระบวนการพิจารณาต่อไป และหากการแจ้งข้อหาได้กระทำภายใต้หลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง ตรงตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายและวิธีปฏิบัติที่ยุติธรรม ก็จะมีส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในกระบวนการขึ้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

ในการวิจัยหาวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ การแจ้งข้อหาในคดีอาญา โดยพนักงานสอบสวนนี้ มีวัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษาเพื่อที่จะศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องดังกล่าวนี้

1. ความหมายของคำว่า "ข้อหา" และข้อความในการแจ้งข้อหา ควรเป็นอย่างไร

2. หลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งข้อหา ควรเป็นอย่างไร

3. พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องแจ้งข้อหา ให้ผู้ต้องหาทราบ สำหรับในคดีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็น ควรสั่งไม่ฟ้องหรือไม่

4. เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ในการแจ้งข้อหา ควรจะเป็นพนักงานสอบสวน และเจ้าพนักงานผู้จับกุม หรือพนักงานสอบสวนเท่านั้น

5. การแจ้งข้อหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 มีความสัมพันธ์กับการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 อย่างไร

6. การแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวนมีผล ต่อการควบคุมหรือปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา อย่างไร

7. การสอบสวนซ้ำในคดีความผิด ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว จะกระทำได้หรือไม่ เนื่องจากการสอบสวนอาจมีการกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา เช่น การจับ การควบคุม เป็นต้น

เนื่องจากการแจ้งข้อหาในคดีอาญา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนนี้ ปัจจุบันนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 ให้เจ้าพนักงานตำรวจ เป็นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีอาญา แล้วยังให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ ซึ่งประสบเหตุความผิดอาญามีอำนาจจับกุมหรือสั่งให้จับกุมผู้กระทำความผิดและทำการสอบสวนได้เท่าที่จำเป็น ทั้งได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญาบางประเภท ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2520 ลงวันที่ 20 กันยายน 2520 กำหนดให้คดีอาญาในความผิดตามกฎหมาย 10 ฉบับ อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน ฝ่ายปกครองทำการ

สอบสวนได้แต่ฝ่ายเดียว เช่น พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 เป็นต้น และยังมีพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ ผู้เขียนจึงขอจำกัดขอบเขตการเขียนเฉพาะที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาในคดีอาญา โดยพนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น

1.3 วิธีการศึกษา

วิธีการเฝ้าการศึกษาโดยทั่วไป เป็นการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลจากตำรากฎหมายและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำพิพากษาศาลฎีกาและระเบียบข้อบังคับ ที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นของประเทศไทย หรือต่างประเทศ ซึ่งจะนำมาเปรียบเทียบประกอบกับความคิดเห็นของนักกฎหมายต่าง ๆ และคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ได้วินิจฉัยปัญหาในเรื่องดังกล่าวไว้แล้ว

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ผู้ต้องหา อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่จะให้ความเป็นธรรมบังเกิดแก่ฝ่ายผู้ต้องหา

2. เนื่องจากเป็นการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่าง หลักเกณฑ์กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กับ กฎหมายของต่างประเทศที่อาจมีถือเป็นหลักสากล ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป อาจทำให้ทราบถึงข้อบกพร่องของหลักเกณฑ์กฎหมายของไทยที่ใช้ปฏิบัติ และนำมาเป็นหลักการที่ควรจะเป็นในทางที่ดีที่สุด โดยการประสานประโยชน์ของรัฐ กับประโยชน์ของเอกชน

3. เป็นแนวทางในการเสนอแนะ ในอันที่จะแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหาที่บกพร่อง ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดผลดี ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป